

Kremen iz okolice Cerknice

Miha Jeršek, Mirjan Žorž

Pri pregledovanju Zoisove zbirke mineralov v Prirodoslovnem muzeju Slovenije smo pred leti našli dobro ohranjene, lesketajoče se kristale kremenca v škatli s šestimi prekati. Nekateri so lepo razviti in čisto prozorni, skratka taki, za kakršne so včasih radi uporabljali oznako *diamanti*. V našem primeru bi jih lahko imenovali *cerkniški diamanti*, ker smo ob primerjavi številčk na kartotečnih listkih s podatki v inventarni knjigi ugotovili, da je pri nekaterih navedeno nahajališče Zirknitz (Cerknica), pri nekaterih pa najdišče ni bilo navedeno.

Ker je bila zbirka v zadnjih desetletjih velikokrat seljena, je zelo mogoče, da so se med kremenec iz Zoisovega časa pomešali tudi primerki, ki so jih zbiralci v okolici Cerknice po sledih opisa Wilhelma Vossa iz leta 1895 našli mnogo kasneje. Da bi se prepričali o pravilnosti navedb na inventarnih listkih, smo se odločili, da s primerjalnimi raziskavami kristalov iz zbirke in kristalov novejših najdb poizkusimo ugotoviti njihovo identiteto.

V enih in v drugih je veliko vključkov ogljikovodikov. Kristali **kremenca** iz Zoisove zbirke so praviloma idiomorfno razviti. Biterminirani kristali so največkrat dolgoprizmatški, le v posameznih primerih je prizma zelo kratka ali pa je celo ni. Prosojni kristali so v povprečju veliki okoli 15 mm, največji pa so motni

Kristal kremenca s Slivnice; 29 x 8 mm. Najdba in zbirka Rafaela Šerjaka. Foto: Miha Jeršek

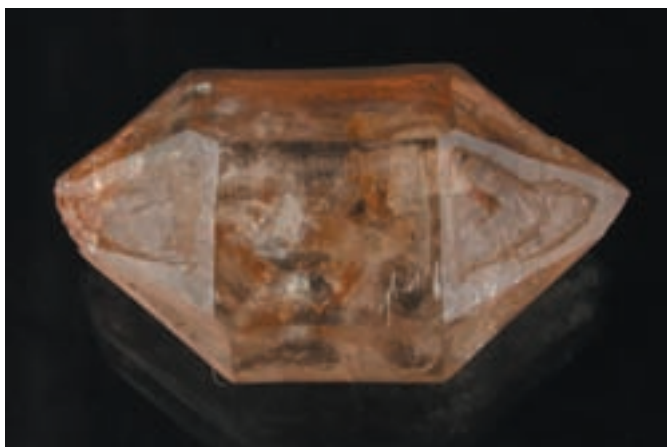
Cerkniški kremenec iz Zoisove zbirke, veliki do 1 cm, so lahko pravilnih oblik in brez vključkov. Zato so jih nekoč imenovali cercniški diamanti. Foto: Miha Jeršek

Dolgoprizmatški in pentljasti kristali kremen iz Zoisove zbirke; najdaljši 18 mm. Foto: Miha Jeršek

in merijo do 4 cm v dolžino ter do 1 cm v premeru. Ploskve prizem so motne, ploskve na terminacijah pa nekoliko vbočene in v posameznih primerih skeletno razvite. Pri nekaterih kristalih so terminacije divergentno razcepljene v šest subindividuomov. Taki kristali so na sredini prizemskega pasu tudi mnogo ožji, zaradi česar imajo izrazito pentljasto obliko. To je pri kremenу nasploh izredno redka morfologija. V zbirki je nekaj žezlastih kristalov, dokaj pogosti pa so tudi čadavi. Nekateri kristali iz zbirke imajo mehansko zaobljene robove, kar kaže na transport iz matične lege v sekundarno ležišče.

Primerjava morfologij kristalov iz Zoisove zbirke s kristali novejših najdb iz okolice Cerknice potrjuje, da so vzorci iz muzejskega depoja z istega nahajališča, saj ni opaziti nikakršnih

Oknast kremen iz okolice Grahovega pri Cerknici; 14 x 5 mm. Najdba in zbirka Davorina Preisingerja. Foto: Miha Jeršek

Čadav in brezbarven kremen ter kremen z rdečkastimi vključki iz okolice Grahovega pri Cerknici; največji je dolg 1 cm. Najdba in zbirka Davorina Preisingerja. Foto: Miha Jeršek

razlik v morfologiji, kristalnih ploskvah in barvnih odtenkih. Edino, česar nismo zasledili pri novjših najdbah, so pentljusti kristali z razcepljenimi terminacijami. Po vsej verjetnosti so tisti iz Zoisove zbirke z danes nepoznane mikrolokacije.

Vzorci iz starih mineraloških zbirk so pomembni dokazi posameznih nahajališč, od katerih bi bilo marsikatero najbrž pozabljeno, če v muzejih ne bi ohranili vsaj nekaterih inventarnih podatkov in posameznih primerkov. Tako pa je mogoče ugotoviti približno lego nahajališča, z več ali manj truda najti nove primerke, jih nato skrbno preučiti in z novimi podatki potrditi dejanski izvor muzejskega gradiva.

Zbirka Zoisovih *diamantov* nas opominja na druga, nekoč že znana, a danes pozabljena nahajališča, ki bi jih kazalo s sistematskimi terenskimi raziskavami ponovno odkriti.

Dokumente o naravni geološki dediščini ustvarjamo z različnimi analizami oziroma analitskimi metodami, računalniško obdelavo podatkov, risbami, fotografijami, digitalizacijo, javnimi objavami in drugimi zapisi. Skupaj z inventariziranimi vzorci predstavljajo nujno osnovo za opravljanje muzejskega poslanstva. Strokovna obdelanost muzejskih zbirk oziroma deponiranih vzorcev je nedvomno bistveno pomembnejša kot zgolj kopičenje vzorcev. Zato je potrebno obdelavi zbranega gradiva nameniti veliko pozornosti, znanja in sredstev.

Literaturni viri:

Voss, W., 1895: *Die Mineralien des Herzogtums Krain*. Sonderdruck aus den Mittheilungen des Musealvereines für Krain, Laibach.

VIDRIH, R., V. MIKUŽ, 1995: *Minerali na Slovenskem* (cerkniški demant, str. 136-137). Tehniška založba, Ljubljana.

ŽORŽ, M., A. REČNIK, 1998: *Kremen in njegovi pojavi na Slovenskem* (morfologija kremenov iz okolice Cerknice, str. 51-52). Galerija Avsenik, Begunje.

Kristal kremen s Slivnice; 49 x 13 mm. Najdba in zbirka Rafaela Šerjaka. Foto: Miha Jeršek